

Спеціалізованій вченій раді

Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх
справ

ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК
офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора Кучинської Оксани Петрівни
на дисертацію Саєнко Галини Юріївни “Провадження на підставі угод у
кримінальному процесі України”, подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний
процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова
діяльність

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Вивчивши дисертацію Саєнко Галини Юріївни та її автореферат, а також
ознайомившись з публікаціями з теми дисертації, враховуючи ступінь наукових
розробок з проблем, що поставлені в дисертації, та потреб сучасної практики,
вважаю, що тема дисертаційного дослідження є актуальною, як з точки зору
теорії, так і практики.

Згідно зі ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється
виключно судами. Завданнями кримінального провадження є захист особи,
суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод
та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також
забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового
розгляду з тим, щоб кожний хто вчинив кримінальне правопорушення, був

ВДЗР НАВС		
№	4579	1
ОР	03	20 12 р.
кількість аркушів:		
12	поляток	-

притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. (стаття 2 Кримінального процесуального кодексу (далі КПК) України).

Проблемою в Україні є злочинність та у зв'язку з цим великий обсяг кримінальних справ, що розглядаються судами України, зростає середньомісячне навантаження на одного суддю місцевого загального суду.

З огляду на це постає проблема диференціації процесуальної форми, необхідності прискорення і спрощення судового провадження за умови забезпечення прав учасників процесу. Така проблема існує й в інших державах, в яких також намагаються знайти оптимальну модель процесуальної форми. Це особливо необхідно в тих справах, в яких до суду подаються достатні докази вини особи у вчиненні злочину, а сама вона її не заперечує, й тому можливо вирішити справу без повного судового розгляду.

У зв'язку з цим значний інтерес становить інститут угоди про визнання винуватості та угоди про примирення, який є розвиненим у державах класичного обвинувального кримінального процесу, особливо в Англії та США, де 70-90% усіх кримінальних справ вирішується у спрощеному порядку, шляхом укладання угоди про визнання винуватості між сторонами обвинувачення і захисту. Таке вирішення розглядається як важлива умова збереження ефективного функціонування судової системи цих держав, бо дозволяє не проводити повний розгляд справи, що відповідно зменшує навантаження на суди та суддів.

Процедури спрощеного розгляду кримінальних справ набувають все більшого розвитку в державах Європи, зокрема в Німеччині, Італії, Іспанії, державах Бенілюксу, в Польщі, Чехії, Словаччині.

Провадження на підставі угод процедура в українському кримінальному судочинстві, запроваджена Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України, прийнятим Верховною Радою України 13 квітня 2012 р. Цей інститут кримінального процесуального права спрямований на виконання Рекомендації

№ 6 R(87)18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам “Стосовно спрощення кримінального правосуддя”.

Внесення такої консенсуальної процедури провадження по кримінальних справах до нового Кодексу не є несподіванкою. Передусім такі зміни пов’язані з більшим спрямуванням Кодексу на розвиток процесу в напрямі його гуманізації, забезпечення змагальності та рівності сторін, а також втілення у кримінальний процес ідей відновного правосуддя через інститут примирення сторін.

Історія української юриспруденції стикається з переосмисленням існуючих і пошуками нових процесуальних форм швидкого і ефективного здійснення правосуддя у кримінальних справах.

Дисертантка доцільно звернулася до аналізу судової практики за 2013–2016 рр., який свідчить про позитивну практику застосування домовленостей сторонами у кримінальному провадженні як про примирення, так і про визнання винуватості. Так, за даними з офіційного сайту Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, із 109,1 тис. постановлених вироків у 2013 р. – 25,6 тис. на підставі угод, у 2016 р. з 79,4 тис. постановлених вироків – 15,1 тис. на підставі угод.

Водночас за результатами моніторингу застосування судами міста Києва Кримінального кодексу України, що реалізовувався Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та Інститутом прикладних гуманітарних досліджень з 5 липня 2014 по 15 лютого 2015 року за підтримки проекту “Демократизація та права людини в Україні” під час розгляду угод про визнання винуватості та угод про примирення лише у **20%** випадків суд повністю виконав вимоги статті 474 КПК – з’ясував в обвинуваченого: чи розуміє, що має право на справедливий судовий розгляд з використанням усіх процесуальних прав, передбачених КПК; чи розуміє наслідки укладення угоди, характер обвинувачення та вид покарання, який буде до нього застосований у разі затвердження судом такої угоди, лише у **54%** випадків суд з’ясував у потерпілого чи розуміє він наслідки укладення та затвердження угоди про примирення.

Тому надзвичайно актуальним є наукове дослідження угоди про примирення, угоди про визнання винуватості та сутності кримінального провадження на підставі угод.

Саме на вирішення цього завдання і спрямоване це дисертаційне дослідження, що свідчить про його підвищену актуальність та практичну значимість.

Сама авторка, на мій погляд, досить вдало визначає актуальність теми дослідження, яка обумовлюється, по-перше, недосконалістю кримінально-процесуального законодавства, по-друге, недостатньо дієвим механізмом захисту конституційних прав і свобод учасників кримінального судочинства, що не може негативно не позначитись на їх забезпеченні.

Про актуальність обраного напрямку дисертаційного дослідження може свідчити також те, що дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, відповідає Пріоритетним напрямкам наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр. (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275) та Основним напрямкам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр., схвалених Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 28 від 29 жовтня 2013 р.).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 30 жовтня 2012 р. (протокол № 30), уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 28 лютого 2017 р. (протокол № 5) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (реєстр. номер 1355, 2013 р.).

Метою дисертаційного дослідження є розроблення та обґрунтування положень теоретичного і практичного характеру, пов'язаних з провадженням на підставі угод у кримінальному процесі, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування в аспекті предмета дослідження.

Для досягнення поставленої мети дисертантка вирішила низку конкретних завдань, а саме: вдало висвітлила генезу договірних відносин у врегулюванні правових конфліктів між сторонами кримінального провадження; розкрила юридичний зміст кримінального провадження на підставі угод, співвідношення приватних і публічних інтересів сторін угоди та держави в цьому провадженні; визначила правову природу договірних відносин у кримінальному провадженні; надала характеристику видам угод у кримінальному провадженні, процесуальному порядку їх укладення; з'ясувала основні вимоги до змісту угоди як процесуального документа; визначила права та обов'язки прокурора, захисника та особи посередника при укладенні угод у кримінальному провадженні; охарактеризувала сутність засади пропорційності під час укладення угод у кримінальному процесі; висвітлила порядок судового провадження на підставі угоди та дії суду при розгляді угоди; виокремила особливості вироку суду, який ухвалюється на підставі угоди та сформулювала науково обґрунтовані висновки і пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання кримінального провадження на підставі угод.

Під час написання дисертаційного дослідження авторка застосувала загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання соціальних явищ, а саме – діалектичний метод, який є методологічною основою дослідження та сприяє розумінню об'єкта, предмета, мети і задач дослідження в контексті взаємообумовленості здобутків науки та потреб практики (розділи 1–3).; історико-правовий метод застосовано під час дослідження розвитку договірних правовідносин у зарубіжних країнах і на території сучасної України (підрозділ 1.1); системно-структурний використовувався при виділенні інструментального змісту цього провадження, структури правовідносин, у які вступають сторони кримінального провадження в разі укладення угоди, класифікації їх інтересів, встановлення механізму суб'єктивних прав і обов'язків цих сторін, окресленні ознак і умов угоди про визнання винуватості та примирення, специфіки судового розгляду на підставі угоди, особливостей вироку суду на підставі угоди (розділи 1–3).

Порівняльно-правовий метод використано при дослідженні поглядів вчених стосовно окремих питань провадження на підставі угод, а також норм чинного кримінально процесуального закону України і законодавства інших держав, дослідженні (підрозділи 1.2, 1.3, 3.1, 3.2, 3.3). Структурно-логічний, логіко-юридичний методи використано при наданні характеристики видам угод, з'ясуванні процесуального порядку, змісту, наслідків укладання угоди, дослідженні проблемних процесуальних питань, які виникають на практиці (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Статистичний метод застосовано при узагальненні матеріалів правозастосовної практики та дослідженні процедури притягнення до кримінальної відповідальності за умисне невиконання угоди (розділи 1–3). Метод соціологічного дослідження (анкетування) застосовано при вивченні позиції практичних працівників з приводу регулювання кримінального провадження на підставі угод (розділ 2). Методи узагальнення та порівняння дали можливість на підставі аналізу правозастосовної практики визначити прогалини в правозастосуванні в кримінальному провадженні на підставі угод, сформулювати висновки та пропозиції щодо удосконалення правових норм КПК України (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3).

Наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані і представлені в дисертації, є обґрунтованими і достовірними. Цьому сприяли теоретична, правова та емпірична бази.

Дисертаційне дослідження містить у собі глибокий аналіз наукових здобутків вчених, які займалися розробкою вказаної проблематики (в цілому 267 найменувань). Авторка звернулась не лише до праць вітчизняних науковців, а й висвітлила проблему в світлі зарубіжного досвіду. Більше того, у дисертації вивчена та проаналізована періодична література, присвячена визначеній проблематиці, що свідчить про спробу, спираючись на загальноприйняті положення, висвітлити новітні підходи до її вирішення.

З позитивного боку слід відмітити проведену автором роботу, направлену на збір емпіричного матеріалу. Емпіричну базу дослідження становлять: статистичні дані Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за 2013–2016 рр.; результати вивчення 150 судових рішень

із Єдиного державного реєстру судових рішень за 2013–2016 рр.; матеріали практики Європейського суду з прав людини; зведені дані опитувань 183 осіб, із них 53 суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, 40 помічників суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, 40 консультантів та інших фахівців суду в галузі кримінального права та процесу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, 30 прокурорів Головного управління підтримання державного обвинувачення в судах Генеральної прокуратури України, 20 адвокатів м. Києва та Київської області.

Важливим є те, що дисертантка використала власний досвід роботи на посаді помічника судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Ключові проблеми дисертації зазначені в її змісті і в основному стосуються питань кримінального провадження на підставі угод, а саме: загальної характеристики, видів, змісту, наслідків угод та процесуального порядку їх укладення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні монографічних досліджень, у якому отримано нові результати щодо сутності кримінального провадження на підставі угод, враховані положення чинного законодавства, піддано аналізу теоретичний та практичний матеріал, що стосується тематики дослідження. Це дозволило повному підійти до дослідження значного кола проблем, які залишилися поза увагою вчених, але мають важливе практичне та теоретичне значення.

Аналіз дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження авторка досягнула визначеної мети та дала відповіді на поставлені завдання. На підставі проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані і важливих для юридичної практики. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є

достатньо аргументованими та оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Робота носить самостійний, творчий характер.

Переважна більшість положень, винесених авторкою на захист (с. 9-11), і висновків (с. 196 -201) є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дуже вдало аргументовано, що в положеннях КПК України, якими регламентовано кримінальне провадження на підставі угод, реалізовано засаду пропорційності (відповідності), що врегульовує баланс врахування публічних і приватних інтересів, запропоновано визначення структури кримінально-процесуальних правовідносин під час укладання угоди; обґрунтовано, що скасування обвинувального вироку, ухваленого на підставі угоди, порушує конституційні права обвинуваченого, оскільки тягне за собою ухвалення нового обвинувального вироку в тому самому кримінальному провадженні; доведено недоцільність притягнення винного до кримінальної відповідальності у разі умисного невиконання угоди. Запропоновано зміни до КПК України з метою усунення цих порушень.

Окрім того внесені пропозиції задля удосконалення положення КПК України щодо участі захисника під час укладення угоди про визнання винуватості між прокурором й обвинуваченим, а також можливості апеляційного оскарження вироку на підставі угоди про визнання винуватості у разі порушення права на захист обвинуваченого та пропозиції позбавлення прокурора права ініціювати укладення угоди про визнання винуватості з підстав, що він як суб'єкт державного обвинувачення не може виступати ініціатором визнання вини підозрюваним (обвинуваченим), оскільки визнавати вину це право, а не обов'язок особи є дуже доцільними.

Також пропонується положення проекту Закону України "Про медіацію" в частині вимог до професійної підготовки особи медіатора. Запропоновано здійснювати підготовку юристів за спеціалізацією "медіація", які могли б проводити професійно посередництво між сторонами конфлікту як у кримінальному провадженні, так і інших сферах та зазначено, що адвокат не

може виступати медіатором при укладенні угоди, оскільки не є безстороннім, тому що відстоює інтереси захисту відповідної сторони угоди.

Слід відмітити, що зроблені авторкою висновки та сформульовані пропозиції базуються на вивченні чинного законодавства та підкріплені, на мій погляд досить влучними прикладами(с.92, 96, 99, 100, 101, 104, 108, 118, 119, 120, 127, 170, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 186, 187).

Таким чином, з урахуванням зазначеного можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у самому підході до проблеми що досліджується, так і у запропонованому її розв'язанні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено та може бути використано у:

- законотворчій діяльності при вдосконаленні кримінального процесуального законодавства шляхом внесення змін і доповнень до чинного КПК України щодо врегулювання процесуального порядку кримінального провадження на підставі угод (лист до Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 1 лютого 2017 р. № 46/8 ВР);
- правозастосовній діяльності органів судової влади під час судового провадження на підставі угод (акти впровадження Верховного Суду України від 17 червня 2016 р., Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23 червня 2016 р.);
- освітньому процесі під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, навчальних програм, тестових завдань, а також під час проведення різних видів занять із таких дисциплін: “Кримінальний процес”, “Судові та правоохоронні органи України”, “Теорія судових доказів”, “Судова влада в Україні”, “Актуальні проблеми застосування кримінального та кримінального процесуального законодавства”, “Доказування в кримінальному провадженні” згідно з навчальними програмами Національної академії внутрішніх справ (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 23 червня 2016 р.).

Дисертанту бажано було уточнити, які на його думку, зміни необхідно внести до КПК України з метою врегулювання цього питання.

3. У підрозділі 2.3 “Зміст, наслідки укладення угоди про визнання винуватості” необхідно було проаналізувати вид угоди про визнання винуватості, яка може бути укладена щодо особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України та злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів.

4. Аналізуючи положення процесуального закону щодо особи, яка відповідно до ч. 1 ст. 469 КПК України може брати участь у домовленостях сторін стосовно угоди про примирення, автором на стор. 90-93 дисертаційного дослідження запропоновано закріпити в проекті Закону України “Про медіацію” вимоги до посередника (медіатора). Пропозиція вдається вдалою, однак зводиться лише до професійної підготовки правників на базі провідних юридичних навчальних закладів за спеціалізацією «медіація». Будь-яких конкретних законодавчих пропозицій щодо вимог до особи, яка має намір здійснювати таку діяльність дисертантом не запропоновано.

5. Автору цього дисертаційного дослідження також потрібно було повніше порівнювати свої емпіричні дані з даними наведених праць українських науковців, які присвячувалися проблематиці реалізації інституту кримінального провадження на підставі угод (зокрема, роботи вчених: Боярова В.І., Вільгушинського М.Й., Дьоміна Ю.М., Лесяк О.О., Тітка І.А. та Тютюгіна В.І.), щодо закономірностей та співвідношень цих досліджень.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що наведені вище зауваження є дискусійними і ні в якому разі не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, які відображають нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання.

Таким чином, можна зробити загальний висновок, що дисертаційне дослідження Саєнко Галини Юріївни “Провадження на підставі угоду кримінальному процесі України” відповідає вимогам п. п. 9,11,12,13 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.). Автор дисертації на основі публічного захисту заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

**Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правосуддя
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка**

О. П. Кучинська

Підпис професора Кучинської О.П.
засвідчую:

Підпис засвідчую
Вчений секретар НДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
04.09.2017р.

